

УДК 330.3:631.1(477)

П. О. Геращенко,
аспірант, Національний університет "Чернігівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2525-7352>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.4.209

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

P. Gerashchenko,
Postgraduate student, National University "Chernihiv Polytechnic"

ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE AND TRENDS IN THE FUNCTIONING OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Статтю присвячено комплексній оцінці сучасних реалій функціонування аграрних підприємств в Україні. Здійснено ретроспективний аналіз та аналітична оцінка динаміки організаційно-економічних показників функціонування агробізнесу в умовах війни.

Встановлено темпи скорочення кількості суб'єктів господарювання в аграрній сфері, зокрема діючих аграрних підприємств. Визначено негативні тенденції скорочення зайнятості, продуктивності праці та обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в умовах воєнного часу. Кількість аграрних підприємств зменшилась майже на чверть — від 47753 у 2021 р. до 35547 у 2024 р., загальна кількість зайнятих в сфері аграрного виробництва під час війни зменшилась на 15,6% або на 90 тис. осіб.

Розрахунками визначено, що виробництво продукції в розрахунку на 1 зайнятого залишилось практично на рівні 2021 р. — 1787,4 тис. грн. Встановлено масштаби регіональної трансформації кількісних індикаторів суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки та сформовано негативний рейтинг областей за темпами втрати свого виробничого потенціалу.

Досліджено галузеві аспекти зменшення кількості суб'єктів агробізнесу — встановлено, що найбільше скорочення кількості суб'єктів господарювання під час війни відбулось у сфері вирощування зернових, зернобобових та насіння олійних культур — майже на 20% або на 9350 од. Проведено ретроспективний аналіз трансформаційних змін, що відбулись у виробництві сільськогосподарської продукції в умовах війни за регіональною структурою.

Акцентовано увагу на тому, що в умовах війни вітчизняні аграрії демонструють високу адаптивність, самоорганізацію та соціальну стійкість, що дозволило уникнути продовольчої кризи та створює передумови для майбутнього відновлення галузевих виробництв.

The article is devoted to a comprehensive assessment of the current realities of the functioning of agricultural enterprises in Ukraine. A retrospective analysis and analytical assessment of the dynamics of organizational and economic indicators of the functioning of agribusiness in wartime conditions were carried out. It was established that in wartime conditions the agricultural sector of the Ukrainian economy forms almost 60% of the total structure of Ukrainian exports and 7.1% of the country's GDP. A negative trend in the reduction of the total number of business entities in the agricultural sector of the economy during the war was identified. The rate of decrease is 17.1% (from 70.8 thousand in 2021 to 58.7 thousand in 2024).

The purpose of the article is retrospective monitoring of the state and trends in the functioning of agricultural enterprises in Ukraine in the languages of war in the context of ensuring gradual organizational and economic development.

A number of methods were used in the research process: abstract-logical — for formulating conclusions; comparative analysis — to compare quantitative and structural indicators of the functioning of agricultural enterprises in the agricultural sector of the economy, the dynamics of the number of large, medium and small enterprises, employed workers, labor productivity, regional structure of agricultural production; statistical — for systematization and structural analysis of data; tabular and graphical — for visual display of the results obtained.

The rates of reduction in the number of business entities in the agricultural sector, in particular operating agricultural enterprises, have been established. Negative trends in the reduction of employment, labor productivity and volumes of agricultural production in wartime conditions have been identified. The number of agricultural enterprises decreased by almost a quarter — from 47,753 in 2021 to 35,547 in 2024, the total number of people employed in the agricultural sector during the war decreased by 15.6% or by 90 thousand people.

Calculations determined that production per 1 employed person remained practically at the level of 2021 — 1787.4 thousand UAH. The scale of regional transformation of quantitative indicators of business entities in the agricultural sector of the economy was established and a negative rating of regions was formed by the rate of loss of their production potential.

The sectoral aspects of the reduction in the number of agribusiness entities were studied — it was established that the largest reduction in the number of business entities during the war occurred in the field of growing grains, legumes and oilseeds — by almost 20% or by 9350 units. A retrospective analysis of the transformational changes that occurred in the production of agricultural products during the war by regional structure was conducted.

Attention was focused on the fact that in war conditions, domestic farmers demonstrate high adaptability, self-organization and social stability, which allowed avoiding a food crisis and creates the prerequisites for the future restoration of industry production.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, сільськогосподарські підприємства, зайнятість, продуктивність праці, сільськогосподарське виробництво, адаптивність, стійкість.

Key words: agricultural sector of the economy, agricultural enterprises, employment, labor productivity, agricultural production, adaptability, sustainability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Незважаючи на об'єктивну реальність катастрофічного впливу повномасштабної війни на соціально-економічний стан та практичні механізми функціонування галузевих складових економіки України, її аграрний сектор залишається одним з бюджетонаповнюючих, експортноорієнтованих складових та є гарантом продовольчої безпеки держави.

Аграрні підприємства не просто функціонують в умовах воєнного стану, вони адаптуються до негативного впливу сукупності геополітичних та соціально-економічних викликів, намагаються мінімізувати ризики та підвищити ефективність господарської діяльності. Так, якщо за результатами господарської діяльності 2024 р. загальний рівень рентабельності операційної діяльності підприємств в економіці України становив 5,7%, то аграрний сектор завершив рік із показником 22,7%, що вдвічі перевищує результати господарювання 2023 р.

Таким чином, комплексний моніторинг практичних механізмів функціонування аграрних підприємств в умовах воєнного стану та оцінка результативності їх діяльності залишається вкрай актуальною проблематикою

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Оцінці сучасних тенденцій функціонування аграрних підприємств в умовах складних геополітичних викликів сьогодення присвятили своє дослідження К. Дідур та Н. Яцина [1]. Авторами здійснено комплексну оцінку динаміки прибутковості аграрних підприємств у сучасних умовах господарської діяльності, визначено вплив пріоритетних чинників на сукупність індикаторів ефективності, окреслено комплекс наявних проблемних важелів, що негативно впливають на рівень прибутковості суб'єктів агробізнесу.

В своєму дослідженні О. Шевченко [2] акцентує увагу на необхідності проведення постійного моніторингу стану та ефективності функціонування аграрних підприємств та аграрно-

го сектору економіки в цілому. Автор зазначає, що об'єктивний моніторинг та урахування регіональних особливостей функціонування аграрних підприємств мають вагомe значення для розробки ефективних стратегій їх адаптації до сучасних викликів.

А. Кучер та ін. [3] здійснили ґрунтовне дослідження оцінки та аналізу тенденцій, сучасного стану й галузевих особливостей розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств і готовності до агробізнесу 4.0. за результатами досліджень авторами зроблено висновок про наявність значних можливостей щодо інноваційно-випереджального розвитку аграрних підприємств і аграрного сектору економіки в цілому за умов подолання негативного впливу хронічного дефіциту фінансових ресурсів та неефективності державної політики щодо впровадження інновацій.

О. Скидан та В. Кравченко [4] присвятили своє дослідження комплексній фінансово-економічній характеристиці діяльності аграрних підприємств України в сучасних умовах господарювання. Автори визначили комплекс наявних проблем, окреслили ключові тенденції та перспективи поступового розвитку в умовах повоєнного відновлення аграрної економіки.

Здійснивши комплексний аналіз сучасного стану аграрного сектору економіки в умовах війни, В. Витопова акцентує увагу на основних проблемах аграрного сектору економіки та комплексі причин, що стримують розвиток і уповільнюють темпи відновлення аграрного бізнесу в країні. В якості ключових негативних факторів впливу зазначається турбулентність цінової політики на ринках експорту агропродукції, логістичні виклики, посилення енергетичної кризи, інфляційні процеси та девальвація національної валюти [5].

Оцінці втрат та збитків, що понесли аграрні підприємства внаслідок повномасштабної війни, присвятили своє дослідження М. Дяченко та В. Жмуденко [6]. Автори зазначають, що незважаючи на невтішну динаміку кількості суб'єктів господарювання, що зазнали значних втрат протягом останніх років, аграрний сектор економіки України демонструє достатню стійкість та адаптивність до викликів воєнного часу.

С. Майстро [7] в своєму дослідженні акцентував увагу на особливостях механізмів державної аграрної політики в умовах воєнного стану в Україні та її впливу на стан та ефективність функціонування аграрних підприємств в умовах війни. Автором окреслено пріоритетні напрями удосконалення державної аграрної

політики в контексті забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах війни та повоєнної відбудови економіки.

У свою чергу, комплексному моніторингу стану та тенденцій функціонування аграрного сектору економіки в контексті забезпечення продовольчої безпеки країни та розвитку експортної діяльності присвятили свої роботи О. Сущенко та В. Тимкован [8], І. Людвік [9], О. Ковбаса [10] та ін.

Водночас комплексний та об'єктивний моніторинг сучасних тенденцій організаційно-економічного механізму функціонування аграрних підприємств в умовах потребує подальших досліджень та системної оцінки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є ретроспективний моніторинг стану та тенденцій функціонування аграрних підприємств України в мовах війни в контексті забезпечення поступового організаційно-економічного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Попри масштабний вплив війни, аграрний сектор економіки України зберіг, адаптував та оптимізував основну ємність внутрішнього продовольчого ринку та його експортну складову. Завдяки зусиллям держави, бізнесу та гуманітарним ініціативам вдалося уникнути дефіциту продукції та забезпечити майже довоєнний рівень споживання продуктів харчування на душу населення.

Водночас війна чітко окреслила вразливі аспекти господарської діяльності аграрних підприємств — надмірну ризикованість через втрату або пошкодження майна та продукції, логістичні проблеми, здорожчання матеріально-технічних ресурсів, нестачу бігових коштів, надскладну ситуацію з енергопостачанням, скорочення населення та падіння купівельної спроможності.

Встановлено негативну тенденцію скорочення чисельності загальної кількості суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки під час війни. Даний негативний тренд оцінюється у 7,1% (від 70,8 до 58,7 тис. або на 12100 одиниці). Дослідженнями визначено, що за кількісним показником в організаційно-економічній структурі аграрного сектору економіки переважають малі та мікропідприємства — 97,5%. Частка великих аграрних підприємств в загальній кількості зросла від 8 до 9,3%, а їх чисельність зменшилась на 66 одиниць — від

Таблиця 1. Динаміка діючих аграрних підприємств за обсягами їх діяльності в Україні, 2018–2024 рр., одиниць

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024 до 2018, %	2024 до 2021, %
<i>Загальна кількість підприємств</i>									
Усього	355877	380597	373822	370834	261924	307852	285597	80,3	77,0
Сільське господарство	50504	50239	49452	47753	32844	40889	35547	70,4	74,4
Частка, %	14,2	13,2	13,2	12,9	12,5	13,3	12,4	-1,8	-0,5
<i>Великі підприємства</i>									
Усього	446	518	512	610	494	512	560	125,6	91,8
Сільське господарство	23	34	36	49	39	39	52	226,1	106,1
Частка, %	5,2	6,6	7,0	8,0	7,9	7,6	9,3	4,1	1,3
<i>Середні підприємства</i>									
Усього	16057	17751	17602	17502	14783	14070	14016	87,3	80,1
Сільське господарство	2298	2281	2134	2091	1683	1457	1389	60,4	66,4
Частка, %	14,3	12,8	12,1	11,9	11,4	10,4	9,9	-4,0	-2,0
<i>Малі підприємства</i>									
Усього	339374	362328	355708	352722	246647	293270	271021	79,9	76,8
Сільське господарство	48183	47924	47282	45613	31122	39393	34106	70,8	74,8
Частка, %	14,2	13,2	13,3	12,9	12,6	13,4	12,6	-1,6	0,3
<i>з них мікропідприємства</i>									
Усього	292772	313380	307871	304650	206213	254982	232886	79,5	76,4
Сільське господарство	42907	42633	42042	40185	26338	34909	29592	69,0	73,6
Частка, %	14,7	13,6	13,7	13,2	12,8	13,7	12,7	-2	-0,5

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [11].

494 до 560. Відповідні індикатори у сфері середнього аграрного підприємництва протягом 2021–2024 рр. зазнали наступної трансформації: частка середніх суб'єктів господарювання скоротилась від 11,8 до 9,8%, а їх кількість зменшилась на третину (від 2095 до 1391 од).

Встановлено, що із загальної кількості суб'єктів господарювання, що функціонують в

аграрному секторі економіки України, аграрні підприємства становлять 60,6%. Протягом 2021–2024 рр. даний показник скоротився майже на 7%. Відповідно кількість аграрних підприємств зменшилась майже на чверть — від 47753 у 2021 р. до 35547 у 2024 р. Зазначимо, що якщо за перший рік війни зменшення становило 31,2% (14,9 тис.), то у 2023 р. спостерігалась позитивна динаміка відновлення діяльності 25,5% або 8045 аграрних підприємств. На жаль 2024 р. додав негативне корегування у бік скорочення на 13,1% або на 5342 підприємства (табл. 1).

Встановлено, що станом на початок 2025 р. частка аграрних підприємств в загальній кількості становить 12,4%, у т. ч. великих — 9,3%, середніх — 9,9%, малих — 12,6% (у т. ч. мікропідприємств — 12,7%). Найбільш негативний тренд скорочення кількісних показників зафіксовано за середніми аграрними підприємствами — під час війни припинили свою господарську діяльність майже 35% або 702 підприємства. Загальна кількість малих аграрних підприємств скоротилась на 25,2% — від 45613 до 34106.

Серед мікропідприємств в аграрному секторі економіки свою господарську діяльність припинило кожне четверте, а їх загальна кількість зменшилась на 10,6 тис. одиниць. Єдиний позитивний результат демонструє велике аграрне підприємництво — кількість великих агропідприємств під час війни зросла на 6,1% або на 3 одиниці.

Щодо оцінки регіональної трансформації кількісних індикаторів суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки, зазначимо, що невтішний рейтинг втрати свого виробничого потенціалу очо-

Рис. 1. Кількість діючих суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України за регіональним аспектом, 2024 р.

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [11].

люють Запорізька та Херсонська області. За даними Держкомстату, зменшення кількості суб'єктів агробізнесу в цих регіонах становить 80 та 83,7% (або 3071 та 2777 одиниць).

Зазначимо, що у відсотковому вимірі найбільше скорочення кількості агропідприємств об'єктивно зафіксовано у Луганській області — 97% або 1568 одиниць. На Харківщині зменшення чисельності суб'єктів господарювання становило 789 од, свою господарську діяльність припинило кожне п'яте підприємство. Одещина та Миколаївщина на початок 2025 р. втратили 956 та 826 суб'єктів агробізнесу.

Станом на початок 2025 р. регіональна організаційно-економічна структура вітчизняного агробізнесу за кількісним показником суб'єктів господарювання має наступний вигляд (рис. 1).

Зменшення кількості суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України в умовах повномасштабної війни має відповідну тенденцію за структурою видів економічної діяльності. Встановлено, що найбільше скорочення кількості суб'єктів господарювання під час війни відбулось у сфері вирощування зернових, зернобобових та насіння олійних культур — майже на 20% або на 9350 од. Скорочен-

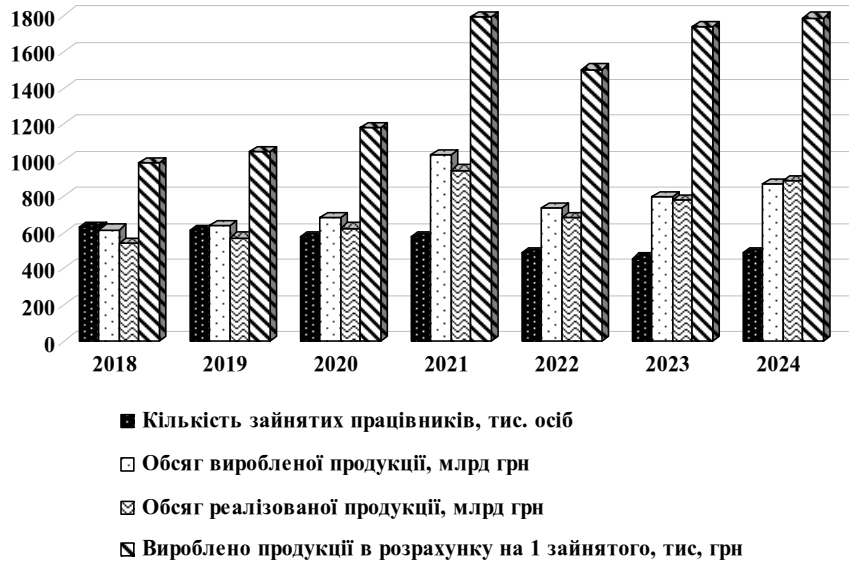

Рис. 2. Динаміка індикаторів зайнятості та виробничої діяльності суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки України, 2018–2024 рр.

Джерело: сформовано за даними Держкомстату України [11].

ня кількості суб'єктів господарювання у тваринництві становило 11,8% (або на 474 підприємства).

Дослідженнями встановлено, що негативна динаміка скорочення кількості діючих суб'єктів господарювання мала відповідний вплив на показники зайнятості, виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, продуктивності праці. За даними Держкомстату, загальна кількість зайнятих в сфері аграрного виробництва під час війни зменшилась на 15,6% або на 90 тис. осіб.

Таблиця 2. Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, млрд грн (у постійних цінах 2021 р.), 2010 – 2024 рр.

Роки	Господарства усіх категорій			У тому числі					
	продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2010	881,9	632,5	249,4	497,3	397,2	100,1	384,6	235,3	149,3
2011	1060,0	811,8	248,3	637,1	532,8	104,3	423,0	279,0	144,0
2012	1018,7	758,0	260,7	599,1	486,2	112,9	419,6	271,8	147,8
2013	1157,3	886,7	270,5	720,9	598,5	122,4	436,3	288,2	148,2
2014	1182,7	913,6	269,1	748,1	621,7	126,5	434,6	292,0	142,6
2015	1125,9	866,5	259,5	709,7	587,6	122,1	416,3	278,9	137,4
2016	1196,9	944,6	252,3	777,6	658,7	118,9	419,3	285,9	133,4
2017	1170,5	917,6	253,0	754,3	634,2	120,1	416,3	283,4	132,9
2018	1266,5	1010,6	255,9	844,0	718,5	125,5	422,6	292,1	130,5
2019	1284,3	1028,1	256,2	865,8	735,7	130,2	418,5	292,4	126,0
2020	1154,5	904,4	250,2	762,1	632,6	129,5	392,5	271,8	120,6
2021	1344,3	1106,3	238,0	931,6	805,0	126,7	412,7	301,3	111,3
2022	1004,2	794,2	209,9	672,1	555,6	116,5	332,0	238,6	93,4
2023	1115,5	904,6	210,8	782,6	660,3	122,3	332,8	244,3	88,5
2024	1077,9	866,6	211,4	765,9	637,2	128,7	312,1	229,4	82,7
2024 р. у % до 2021 р.	80,2	78,3	88,8	82,2	79,2	101,6	75,6	76,1	74,3

Джерело: сформовано за даними Державного комітету статистики України [11].

Незважаючи на значні темпи інфляції та девальвацію національної валюти, обсяг виробленої продукції в грошовому вимірі скоротився на майже на 16% — від 1030,3 до 868,7 млрд грн. Встановлено, що виробництво продукції в розрахунку на 1 зайнятого залишилось практично на рівні 2021 р., а відповідний показник за реалізованою продукцією збільшився на 11,5% — від 1637,7 до 1825,6 тис. грн на 1 зайнятого (рис. 2).

Повномасштабна війна спричинила глибокі структурні трансформації в аграрному секторі економіки України, серед яких галузеві складові агровиробництва зазнали колосальних збитків. Це об'єктивно вплинуло на усталену тенденцію поступового нарощення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, що спостерігалася в аграрному секторі економіки протягом останнього передвоєнного десятиліття (табл. 2).

Протягом 2021—2024 рр. обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в господарствах усіх категорій у постійних цінах 2021 р. скоротились майже на 20% — від 1344,3 до 1077,9 млрд грн.

Знижувальну динаміку виробництва сільськогосподарської продукції з розрахунком на екстраполяцію тренду на найближчі 2 роки формалізовано описують поліноміальні рівняння 2-го ступеня ліній тренду динамічного ряду:

$$\text{в господарствах всіх категорій} \\ y = -4,8518x^2 + 87,208x + 839,49 \quad R = 0,6276$$

$$\text{в аграрних підприємствах} \\ y = -3,3609x^2 + 69,424x + 460,33 \quad R = 0,7058$$

$$\text{у господарствах населення} \\ y = -1,4917x^2 + 17,796x + 379,15 \quad R = 0,8682$$

Встановлено, що найбільш негативний тренд до 2027 р. має динаміка виробництва сільськогосподарської продукції господарствами населення, які мають значно вагомішу частку у виробництві овочевих культур, плодів, ягід, молока та меду, порівняно із аграрними підприємствами.

Найбільші темпи скорочення обсягів виробництва в умовах війни зазнали зернові культури та соняшник — 34,6% (або 29,8 млн т) та 32,2% (або 5,4 млн т) відповідно. Виробництво овочевих культур зменшилось на 13,2% — від 10 до 8,6 млн т. Скорочення виробничих потужностей галузі плідництва становило майже 30% (або 670 тис. т).

Таблиця 3. Динаміка виробництва сільськогосподарської продукції в Україні за регіональним аспектом, млрд грн (у постійних цінах 2021 р.), 2018 — 2024 рр.

Області	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024 до 2021, %
Україна	1266,5	1284,3	1154,5	1344,3	1004,2	1115,5	1077,9	80,2
Вінницька	104,7	105,7	90,2	110,0	88,5	105,1	97,9	89,0
Волинська	29,6	29,9	30,1	30,9	29,9	29,9	30,9	100,0
Дніпропетровська	74,3	81,6	70,0	85,4	70,1	80,9	69,8	81,7
Донецька	31,6	38,4	36,8	39,8	11,1	11,4	8,1	20,4
Житомирська	49,9	50,2	48,0	53,8	44,7	47,7	50,4	93,7
Закарпатська	15,8	15,9	15,4	14,2	14,2	14,7	14,4	101,4
Запорізька	41,1	53,2	47,1	55,2	13,8	8,7	7,5	13,6
Івано-Франківська	24,5	23,8	24,7	26,0	25,5	26,2	26,8	103,1
Київська	81,7	74,8	62,9	74,8	59,2	72,3	70,0	93,6
Кіровоградська	64,8	69,6	49,2	71,9	61,9	68,2	58,9	81,9
Луганська	25,0	28,5	25,3	27,2	7,7	6,3	6,0	22,1
Львівська	40,9	41,1	43,0	46,2	47,7	48,1	51,8	112,1
Миколаївська	47,9	51,2	39,1	57,3	32,6	42,7	39,6	69,1
Одеська	62,3	55,0	33,6	64,4	44,2	54,2	57,8	89,8
Полтавська	86,0	82,2	73,1	80,0	81,4	84,1	72,9	91,1
Рівненська	30,3	30,1	31,1	31,6	30,2	31,8	33,5	106,0
Сумська	57,7	57,6	59,9	53,9	51,0	50,5	46,6	86,5
Тернопільська	45,6	44,5	44,6	50,5	48,4	52,6	54,1	107,1
Харківська	73,5	75,3	73,9	72,5	33,6	46,9	47,5	65,5
Херсонська	54,0	56,4	53,5	60,8	3,0	2,7	5,0	8,2
Хмельницька	68,1	66,0	64,4	73,1	65,9	72,0	74,8	102,3
Черкаська	77,5	75,6	59,6	80,3	69,6	79,2	72,4	90,2
Чернівецька	19,0	18,2	18,2	19,8	18,1	19,7	19,4	98,0
Чернігівська	60,7	59,3	61,1	64,5	51,7	59,6	61,6	95,5

Джерело: сформовано за даними Державного комітету статистики України [11].

Аналіз динаміки скорочення натуральних показників продукції сільського господарства виявив наступні структурно-виробничі зрушення. Найбільші темпи скорочення обсягів виробництва в умовах війни зазнали зернові культури та соняшник — 34,6% (або 29,8 млн т) та 32,2% (або 5,4 млн т) відповідно. Виробництво овочевих культур зменшилось на 13,2% — від 10 до 8,6 млн т. Скорочення виробничих потужностей галузі плідництва становило майже 30% (або 670 тис. т).

Поголів'я великої рогатої худоби під час війни зменшилось на 25% — від 2,6 до 2 млн голів, у т.ч. корів — від 1,5 до 1,2 млн голів. Поголів'я свиней протягом 2021—2024 рр. скоротилось майже на 20% — від 5,6 до 4,5 млн голів, птиці — на 7,2%. Зазначимо, що таке падіння ресурсного потенціалу галузей тваринництва відбулось за рахунок господарств населення. Відповідні індикатори зменшення поголів'я сільськогосподарських тварин в аграрних підприємствах під час війни становили: великої рогатої худоби на 7,1% (або на 71 тис. голів), корів — на 9,1%, свиней — на 17,9%, птиці — всього на 3%.

Встановлено позитивну динаміку виробництва м'яса аграрними підприємствами — на 5,1% (або на 87 тис. т).

Ретроспективний аналіз трансформаційних змін, що відбулись у виробництві сільськогосподарської продукції в умовах війни за регіональною структурою виявив позитивну динаміку у західних областях України (табл. 3).

Протягом 2022—2024 рр. аграрії Львівщини збільшили обсяги виробництва сільськогосподарської продукції на 12,1% (від 46,2 до 51,8 млрд грн). Аналогічні показники за результатами діяльності суб'єктів господарювання Тернопільщини, Рівненщини та Івано-Франківщини становили 7,1, 6,0 та 3,1% відповідно. Виробництво сільськогосподарської продукції аграріями Рівненської області збільшилося на 1,4%, а Волинської — залишилось на рівні довоєнного 2021 р. Найбільше скорочення виробництва сільськогосподарської продукції відбулося в аграрному секторі Херсонської області — на 91,8% або на 55,8 млрд грн відповідні показники зменшення виробничого потенціалу аграріїв Запорізької, Донецької та Луганської областей становили 86,4, 79,6 та 77,8% відповідно.

Також відчутно знизилась обсяги виробництва в областях, що є наближеними до фронту. Так, аграрії Харківщини недоотримають порівняно з довоєнним періодом 34,5% сільськогосподарської продукції (або 25 млрд грн), Миколаївщини — 30,9% (або 17,7 млрд грн), Дніпропетровщини — майже 20% (або 15,6 млрд грн), Сумщини — 13,5% (або 7,3 млрд грн).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Встановлено, що в умовах війни аграрний сектор економіки України формує майже 60% загальної структури українського експорту та 7,1% ВВП країни. Визначено негативну тенденцію скорочення загальної кількості суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки під час війни. Темпи зниження становлять 17,1% (від 70,8 тис. у 2021 р. до 58,7 тис. у 2024 р.). У свою чергу зниження кількості саме аграрних підприємств під час війни становило майже 25% або 12,2 тис. одиниць. Подібні негативні організаційно-економічні тренди не могли не вплинути на зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції на 20%, що становить за постійними цінами 2021 р. 266,4 млрд грн.

Із загальної кількості суб'єктів господарювання, що функціонують в аграрному секторі економіки України, аграрні підприємства становлять 60,6%. Протягом 2021—2024 рр. даний показник скоротився майже на 7%. Встановлено, що під час війни кількість аграрних під-

приємств зменшилась майже на чверть — від 47753 у 2021 р. до 35547 у 2024 р. У свою чергу загальна кількість зайнятих в сфері аграрного виробництва під час війни зменшилась на 15,6% або на 90 тис. осіб.

Повномасштабна війна не лише завдала прямих втрат організаційно-економічного потенціалу аграрних підприємств, інфраструктурним складовим аграрного ринку, а й спричинила глибоку трансформацію логістичних і ринкових механізмів галузевих складових аграрного сектору економіки. Проте вітчизняні аграрії демонструють високу адаптивність, самоорганізацію та соціальну стійкість. Зусилля фермерів, переробників і громад дозволили уникнути продовольчої катастрофи та створили передумови для майбутнього відновлення галузевих виробництв на більш гнучких, технологічно стійких і децентралізованих засадах.

У цілому, за роки війни галузеві складові аграрного сектору економіки продемонстрували стійкість та гнучкість у зовнішній торгівлі. Попри блокаду портів, зростання витрат і скорочення внутрішнього попиту, виробникам вдалося зберегти позиції на світовому ринку, диверсифікувати канали збуту та адаптувати продукцію до європейських стандартів якості. Перехід від морських до сухопутних експортних маршрутів, підтримка з боку ЄС і розширення торгівлі з сусідніми країнами довели здатність суб'єктів господарювання швидко реагувати на кризові обставини. У перспективі післявоєнного відновлення ці досягнення можуть стати основою для сталого розвитку українського експорту агропродукції з більшою доданою вартістю, інтеграції у спільний ринок ЄС.

Перспективами подальших досліджень є комплексна індикативна оцінка організаційно-економічного потенціалу аграрних підприємств за допомогою інтегральних показників та аналіз його структурних змін в умовах війни.

Література:

1. Дідур К.М., Яцина Н.В. Підвищення прибутковості аграрних підприємств як інструмент зміцнення продовольчої безпеки країни. Ефективна економіка. 2024. № 10. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.67>
2. Шевченко О. Сучасний стан та динаміка розвитку агробізнесу в Україні. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. № 16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15095492>
3. Кучер Л., Кучер А., Хареба В., Демидчук Л., Східницька Г. Розвиток інноваційної

діяльності аграрних підприємств: на шляху до агробізнесу 4.0. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. 9(4). С. 252–286. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.11>

4. Скидан О., Кравченко В. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємств аграрного бізнесу України. *Економічний простір*. 2025. № 203. С. 240—247 <https://doi.org/10.30838/EP.203.240-247>

5. Витоптова В.А. Дослідження стану та проблем сільського господарства України в умовах воєнного часу. *Аграрні інновації*. 2024. № 23. С. 210—213. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.30>

6. Дяченко М.І., Жмуденко В.О. Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023>

7. Майстро С.В. Сучасний стан сільського господарства та особливості державної аграрної політики в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія: "Державне управління")*. 2023. Вип. 1 (18). С. 147—156. DOI: <http://www.doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-16>.

8. Сущенко О.А., Тимкован В.І. Структурно-динамічний аналіз функціонування сільського господарства регіонів України. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-1>

9. Людвік І. Підвищення конкурентоспроможності АПК України через інноваційні стратегії: розробка та застосування моделей аналізу ефективності в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-79>.

10. Ковбаса О. Експортний потенціал аграрних підприємств та удосконалення компонентів їх стратегічного розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 279—285. <https://doi.org/10.32782/dees.15-44>.

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Капітальні інвестиції. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.12.2025 р.).

References:

1. Didur, K.M. and, Yatsyna, N.V. (2024), "Increasing the profitability of agricultural enterprises as a tool for strengthening the country's food security", *Effective economy*, vol. 10. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.10.67>

2. Shevchenko, O. (2025), "Current state and dynamics of agribusiness development in Ukraine. Economic achievements: prospects and inno-

ventions", vol. 16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15095492>

3. Kucher, L., Kucher, A., Khareba, V., Demydchuk, L., & Skhidnytska, H. (2023), "Development of innovative activity of agricultural enterprises: on the way to agribusiness 4.0", *Agricultural and Resource Economics*, vol. 9 (4), pp. 252—286. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.11>

4. Skydan, O. and Kravchenko, V. (2025), "Financial and economic characteristics of the activities of agrarian business enterprises of Ukraine", *Economic Space*, vol. 203, pp. 240—247 <https://doi.org/10.30838/EP.203.240-247>

5. Vytoptova, V.A. (2024), "Research on the state and problems of agriculture in Ukraine in wartime", *Agrarian innovations*, vol. 23, pp. 210—213. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.30>

6. Dyachenko, M.I. and Zhmudenko, V.O. (2023), "The agricultural sector of Ukraine: current state and its restoration in the context of transformational changes", *Economy and society*, vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023>

7. Maistro, S.V. (2023), "The current state of agriculture and features of state agrarian policy in martial law in Ukraine", *Bulletin of the National University of Civil Defense of Ukraine (Series: "State Administration")*, vol. 1 (18), pp. 147—156. DOI: <http://www.doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-16>.

8. Sushchenko, O.A. and Tymkovan, V.I. (2025), "Structural and dynamic analysis of the functioning of agriculture in the regions of Ukraine", *Economy and Society*, vol. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-1>

9. Ludvik, I. (2024), "Increasing the competitiveness of the Ukrainian agro-industrial complex through innovative strategies: development and application of models for analyzing efficiency in the context of globalization", *Economy and Society*, vol. 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-79>.

10. Kovbasa, O. (2024), "Export potential of agricultural enterprises and improvement of components of their strategic development", *Digital economy and economic security*, vol. 6 (15), pp. 279—285. <https://doi.org/10.32782/dees.15-44>.

11. Official website of the State Statistics Service of Ukraine. (2025), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed December 15 2025).

Отримано редакцією журналу / Received: 07.02.26

Професійно рецензовано / Revised: 11.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.02.26

